

Skutočný
príbeh

Chlapec bez mena

MARTA FARTELOVÁ

MOTYL

Chlapec bez mena

Copyright © Marta Fartelová 2018
Design © Motýľ design 2018
Cover photo © Mark Owen / Trevillion Images
Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2018

ISBN: 978-80-8164-168-8

Chlapec bez mena

MARTA FARTELOVÁ

Román podľa skutočných udalostí

VYDAVATELSTVO MOTÝL

Pod'akovanie

*K*ed som dostala ponuku napísať román podľa skutočnej udalosti odohrávajúcej sa pred viac ako sedemdesiatimi rokmi, odohral sa v mojom vnútri zvláštny boj. Na jednej strane, bola to pre mňa obrovská výzva a pocta. Doteraz som písala len fiktívne príbehy a dať na papier príbeh skutočného človeka, ktorý prežil veľmi pohnuté obdobie a chcel mi o ňom porozprávať, bolo pre mňa niečo výnimočné, nové a neobvyklé. Na druhej strane, pocítila som však zodpovednosť a strach, aby som dala tomuto príbehu to, čo si zaslúži.

A tak som sa stretla s veľmi príjemným, vzdelaným, rozhľadeným a vyrovnaným pánom (jeho skutočné meno nebudem uvádzať, keďže si praje zostať v anonymite) a on mi vyrozprával svoj príbeh alebo tú časť, na ktorú sa pamätá. Počas vojny bol však ešte malým chlapcom a spomienky, ktoré sa mu vybavili, boli, pochopiteľne, útržkovité. Niekedy si spomínal na drobné detaily – chuť štiplavej fazuľovej polievky, meno ruského záchrancu –, a inokedy jeho myseľ z pamäti vymazala alebo potlačila celé mesiace, miesta či osoby. Odchádzala som od neho s nahrávkou rozhovoru, ktorý sa zmestil na niekoľko strán, a s ešte väčším pocitom zodpovednosti a záväzku za príbeh, ktorý som mala napísať.

Dlho som rozmýšľala, ako príbeh uchopiť, ako zachovať jeho podstatu a všetky útržky spomienok, ktoré mu zostali, a zároveň mu dať čitateľsky príťažlivú formu a tiež historickú

autenticitu. A tak mi nezostávalo nič iné, ako si pozorne a dôsledne naštudovať všetky fakty týkajúce sa toho obdobia, prečítať si dostupné príbehy z obdobia holokaustu, pozrieť si filmy, dokumenty a tiež navštíviť miesta, ktoré by mi pripomenuli tú éru. To všetko som absolvovala a pokúsila sa zachovať všetky atribúty, ktoré som si predsavzala.

V mojom románe sú použité všetky spomienky i detaily, na ktoré si dokázal nositeľ tohto príbehu spomenúť. Niektoré postavy sú vymyslené, ale hlavné postavy príbehu sú skutočné, aj keď ich charaktery sú dokreslené podľa mojej fantázie. Historické udalosti som sa snažila vykresliť čo najvernejšie a verím, že ak som sa niekde odklonila od reálu, čitateľ bude ku mne veľkorysý.

V prvom rade by som sa chcela poďakovať pánovi, ktorý položil základ tohto príbehu. Dúfam, že nesklamem jeho dôveru a prostredníctvom knihy odovzdám odkaz, ktorý chcel nechať mladším generáciám, a to hlavne vieru v to, že podobné hrôzy sa už nikdy nebudú opakovať.

Ďalej chcem poďakovať Mgr. Matejovi Beránkovi, PhD., z Múzea holokaustu v Seredi za jeho cenné rady a trpezlivé odpovede na moje otázky a tiež sprevádzanie po múzeu. Jeho vedomosti o tomto období sú naozaj obdivuhodné.

Ako najbohatší zdroj vedomostí a najvernejší obraz celej myšlienky holokaustu mi slúžila kniha od Rudolfa Vrba (spoluautor Alan Bestic) *Utiel som sa z Osvienčimu – Nemôžem odpustiť*. Rudolf Vrba spolu so svojím spoluväzňom Alfrédom Wetzlerom úspešne utiekli z koncentračného tábora Osvienčim a podali komplexnú správu o pomeroch v tábo-re. Ich úmyslom bolo informovať svet o zverstvách, ktoré sa v tábore diali, a zastaviť ďalšie deportácie. Výpoveď Rudolfa Vrba je taká realistická a podrobná, že boli noci, keď som nemohla spať a pred očami som mala všetky hrôzy, ktoré

sa za ostnatým drôtom tábora diali, aj keď viem, že ani moja nadpriemerne vyvinutá obrazotvornosť nemohla ani zďaleka zachytiť a priblížiť skutočnú realitu. Kniha skutočne poskytuje presný obraz pomerov v tábore, ale tiež subjektívne vysvetlenie celej myšlienky holokaustu, ktorý mal okrem etnickej neznášanlivosti aj výrazný ekonomický základ a podnet.

Ďalším významným zdrojom, z ktorého som čerpala, bola publikácia *Deti holokaustu*, v ktorej boli zhromaždené príbehy židovských detí, ktoré prežili obdobie holokaustu. Ich spomienky, a hlavne detský pohľad na tie časy, boli pre mňa skutočne veľmi inšpirujúce.

Moja vďaka patrí aj Brankovi Kocianovi, môjmu dlhoročnému vydavateľovi, ktorý bol prvotný iniciátor nápadu napísať tento príbeh. Ďakujem za túto možnosť a povzbudenie. Som rada, že som mala túto príležitosť, a budem dúfať, že som ju správne uchopila a využila.

Ďakujem pani redaktorku Anette Letkovej za veľmi svedomitú korektúru môjho rukopisu. Veľmi krásne vycibrila môj text a obdivuhodne poskladala niektoré vety tak, že som priam fyzicky cítila, ako ľahšie plynú z papiera.

Veľká vďaka patrí, samozrejme, mojim drahým rodičom. Už od detstva sme viedli spolu rôzne vášnivé debaty na tému náboženstva, politiky a spoločne rozoberali rozličné myšlienky. Tieto rozhovory mi rozširovali obzory a dávali mojim myšlienkam a názorom absolútnu slobodu. Som im nesmierne vďačná za to, že ma nikdy nezväzovali, nikdy sa mi nevysmievali za moje názory, nikdy som sa im nezdala príliš malá, príliš nevzdelaná. Ďakujem za to, že ma naučili nehanbiť sa za svoj názor, ale tiež mať úctu voči názoru iného človeka.

Pri písaní tejto knihy som si viac ako inokedy uvedomovala ten najväčší dar, ktorý som v živote dostala, a to, že môžem

byť matkou. No zároveň nielen dar, ale aj najväčšiu zodpovednosť v živote, a to vrátiť tento dar tým, že vychovám zo svojich detí dobrých ľudí. Moje dve nádherné a talentované dcéry sú pre mňa skutočne darom a ja stále dúfam, že som ich viedla tak, aby si zachovali krásne duše a srdcia. Neustále mi robia obrovskú radosť, som na ne nesmierne hrdá a ľúbim ich z celého svojho srdca.

Na záver by som rada poďakovala svojmu milovanému Pedrovi, ktorý bol mojou najväčšou oporou pri písaní tejto knihy, rovnako ako je mojou oporou v skutočnom každodennom živote. Sprevádzal ma na mojej ceste do Osvienčimu a Brezinky, keď som chcela na vlastné oči vidieť miesto utrpenia státisícov ľudí. Držal ma za ruku, keď ma silné emócie z tých miest hrôzy, utrpenia a smrti zasiahli oveľa viac, ako som čakala. Podával mi vreckovku, keď som plakala, trpezlivo mlčal, keď som nebola schopná rozprávať a, naopak, viedol so mnou dlhé rozhovory, keď som potrebovala o tom hovoriť. Pomohol mi preniesť sa cez moje tvorivé krízy, povzbudzoval ma, keď som strácala sebavedomie, nasmeroval ma, keď som nevedela nájsť správny smer, a pomáhal mi hľadať hlbší zmysel, keď som tápala. A hlavne mi bezpodmienečne veril.

autorka

PROLÓG

Budapešť október 1944

Sedeli sme v pivnici tesne jeden vedľa druhého, aby sme sa trochu zohriali. Na zemi ležalo niekoľko deravých páchnucich slamníkov, no všetci sme sa na ne aj tak nepomestili, a zem bola chladná a vlhká. Nenávidel som noci, keď nás v tom najlepšom spánku budili a počas náletu nás vyhánali do pivnice, z ktorej bol zriadený improvizovaný protiletický kryt.

„Gyerünk! Gyerünk!“ vykrikovali na nás vychovávateľky. „Poďme! Poďme!“

Len ťažko sme sa zviechali z vyhriatych postelí. Starší chlapci nadávali používajúc najsprostejšie slová, ktoré poznali, aby si zachovali tvár a neukázali, že by radšej zaliezli späť pod prikrývku a tam srdcervúco plakali. Mladší chlapci tichučko fňukali, rukami si objímali plecia a po špičkách cupkali po ľadovej podlahe, snažiac sa položiť na zem čo najmenej bosého chodidla. Malé deti nahlas plakali a volali svoje mŕtve či stratené mamy.

Ja som bol ticho. Zdalo sa mi, že som ešte primalý na sprosté slová a priveľký na slzy. Tiež by som rád volal svoju mamu, no vedel som, že nepríde aj napriek tomu, že nebola mŕtva ani stratená, a dokonca ani ďaleko. A tak som len poslušne zišiel po schodoch do pivnice a usadil sa vedľa

druhého, rovnako starého chlapca, ktorého meno som si nepamätal.

„Prečo nás vždy musia vyhnať v noci?“ frflal nahnevane a neustále pritom zíval.

„Lebo nálety sú vždy v noci,“ odvetil som trochu povýše-
necky a pridal som rovnako intenzívne zazívanie ako on.

„V noci predsa nemôžu poriadne vidieť, čo bombardujú,“
namietal.

Pokrčil som plecami. Nezamýšľal som sa nad tým. Vždy keď začali zavýjať sirény a vychovávateľky kričali: „Gyerünk! Gyerünk!“, jednoducho som sa v polospánku pozviechal z postele a išiel som do krytu.

„Čo keď nás trafia?“ neprestával sa vypytovať chlapec.

Opäť som len pokrčil plecami. Nechcelo sa mi ho počúvať. Nechcelo sa mi počúvať ponosy, náreky, fňukanie ani nekon-
nečné zívanie, ktoré chlad, prítmie a nočná hodina zákonite
vyvolávali. Zrazu som mal pocit, že sa dusím. V kryte sme
vždy trpeli nedostatkom kyslíka, no dnes som mal vyslovene
pocit, že sa zadusím. Postavil som sa.

„Kam ideš?“ vypytoval sa chlapec.

Neodpovedal som. Chcel som len jednoducho odísť. Vy-
bral som sa k schodom vedúcim z pivnice.

„Počuješ? Kam ideš?“ kričal chlapec. No nepobral sa za
mnou, len tam sedel na studenej špinavej zemi a vykrikoval
na mňa. „Ešte je bombardovanie,“ pripomenul mi.

Nič som nepovedal, len som kráčal hore schodmi. Hna-
la ma túžba zhlboka sa nadýchnuť, nabrať do pľúc studený
nočný vzduch, zacítiť, ako sa mi plnia kyslíkom, ako ma
v nich pichajú chlad a vlhkosť noci.

„Kto to odchádza?“ spýtala sa matka predstavená, ktorá
nedôstojne sedela na zemi. V pivnici bola skoro tma. Vždy
zapálili len jednu sviečku, aby sme nesedeli v absolútnej

tme a aby predišli plaču malých detí, ktoré sa báli neznáma a tmy. Viac sviečok však znamenalo menej kyslíka, a tak muselo postačiť jedno drobné sliepňavé svetielko.

„David,“ odvetil chlapec, ktorého meno som nevedel.

„David, vráť sa!“ rázne na mňa skríkla sestra Terézia, ktorá sedela vedľa nej.

Neodpovedal som, len som pridal do kroku a vybehol som po schodoch. Ťažké dvere boli zatvorené, no nie zamknuté. Nikdy sa nezamykali. Z celej sily som sa do nich oprel, skoro som vypadol von. Plúca mi zaplavil chladný a vlhký nočný vzduch. Bolo to bolestivé, ale zároveň oslobodzujúce.

„Čo tu robíš?“ prekvapil ma zrazu strážnik, ktorý stál vonku a fajčil. Keď potiahol z cigarety, tvár mu osvetlilo malé svetielko z jej konca. „Prečo nie si vnútri? Môže tu padnúť bomba.“ Malo to byť karhavé, no jeho hlas znel nevzrušene. Napokon, aj on bol vonku bez ohľadu na to, že tam padali bomby. Bomby a strieľanie sa stali za posledné mesiace súčasťou našich životov. Schovávali sme sa do krytov, keď prišiel nálet, no často to bolo skôr zo zvyku ako z pocitu strachu.

Pokrčil som plecami a chcel som odvetiť, že som sa len potreboval nadýchnuť. No nestihol som. Ucítil som náraz, ktorý ma hodil do neďaleko stojaceho strážnika a vyrzil mi dych. Cítil som, ako ma mocné strážnikove ruky chytili a posadili. Otriasol som sa a obzrel. Na mieste dverí zívala len veľká diera a múr okolo dverí bol vytrhnutý. Vyzeralo to, akoby prišlo veľké zviera a odhryzlo kus budovy. Strážnik bežal k diere a snažil sa vojsť dovnútra, no oheň a dym, ktoré sa odtiaľ vyvalili, mu v tom zabránili. Prudko mával rukami a niečo na mňa kričal. Nerozumel som, nepočul som ho. V ušiach mi od výbuchu len pískalo, rozmýšľal som, či som úplne ohluchol, alebo mi praskli ušné bubienky. Tak

som len sedel a pozeral. Vtom dobehli ďalší ľudia, odtiahli strážnika a posadili ho vedľa mňa. Vyzeral smutne a otrase-
ne, len sedel a mlčky fajčil.

Vtom sa obrátil a niečo sa ma spýtal, no ja som videl len
nemý pohyb pier.

„Nepočujem,“ povedal som, nevediac, či som to vyslovil
dostatočne nahlas, alebo si len ticho zaševelil. Pre istotu
som ukázal na svoje uši.

Prikývol a smutne sa na mňa usmial. Z vrecka kabáta vy-
tiahol špinavú vreckovku, nahol sa ku mne a utrel mi tvár.
Keď ju odtiahol, videl som, že je krvavá. Podal mi ju a ja som
si utrel nos. Asi sa mi pri tom výbuchu pustila z neho krv,
no necítil som žiadnu bolesť. Zato som sa triasol od zimy,
ktorá mi zaliezala pod tenučku nočnú košeľu. Strážnik si
to všimol, vyzliekol si kabát a prehodil mi ho okolo pliec.
Vďačne som naňho pozrel. Pohladkal ma po vlasoch, posta-
vil sa a išiel pomáhať deťom, ktoré začali pomaly a otrasene
vychádzať z druhých dverí, ktoré viedli do pivnice.

Pivnica, ktorá teraz slúžila ako protiletický kryt, bola veľ-
ká a mala dva vchody. Ten, ktorým som vyšiel, bol zasypa-
ný sutinami, no druhý bol nepoškodený a postupne z neho
vychádzali deti a vychovávateľky. Niektoré boli zranené
a všetky boli vystrašené. Matka Terézia, ktorá na mňa kri-
čala, chlapec, ktorý vedľa mňa sedel, a dokonca ani matka
predstavená nevyšli.

„Ako si to vedel?“ unavene si sadol strážnik vedľa mňa.
„Ako si vedel, že máš vyjsť von?“ krútil hlavou.

Uvedomil som si, že ho už počujem. Pokrčil som plecami.
Nevedel som to vysvetliť, no niečo ma do toho prinútilo.

„Vyzerá to tam... Je to hrozné. Zostala tam skoro polovica
detí,“ povedal a podozrievavo na mňa pozrel. „Mal si šťastie.
Mal si obrovské šťastie,“ pokýval hlavou. Znelo to, akoby

som sa mal cítiť vinný. Akoby mi malo byť ľúto, že som prežil. Akoby to bolo na úkor detí, ktoré nemali to šťastie, detí, ktoré zostali dole.

Chcel som mu povedať, že za to nemôžem. Mal som v úmysle vyčítavo sa naňho pozrieť a vysvetliť mu, že to nie je moja vina. Ja som predsa tú bombu nezhodil, dokonca som ani nevedel, že na nás spadne. Neodišiel som odtiaľ ani preto, lebo by som predpokladal, že je to miesto, kde príde smrť. Nič z toho som ani len netušil. Nevedel som vysvetliť, aká sila ma vyhnala von, aký hlas mi našepkal, že mám odísť. No napokon som nepovedal nič, dokonca som sa naňho ani nepozrel. Len som si vtiahol hlavu hlbšie medzi plecia.

„Poďakuj svojmu anjelovi strážnemu,“ zhodnotil napokon strážnik dôvod môjho zázračného prežitia. „Môžem ten kabát? Idem už domov.“ Skôr ako som stihol odpovedať, stiahol mi kabát z plec. Asi uznal, že šanca na prežitie, ktorú som dostal, je dostatočný dar na tento deň.

Nič som nepovedal, nezdvihol som ani oči, len som pozeral pred seba a snažil sa potláčať slzy.

„David, Davidko, veď si úplne premrznutý,“ zavolať na mňa anjelský hlások. Zdvihol som oči. Na chvíľu som si pomyslel, že nado mnou stojí môj anjel strážny, no potom som si uvedomil, že je to Betinka, naša vychovávateľka, jediná, ktorá nebola členkou rádu sestier svätého Vincenta de Paul. Mala oblečenú bielu nočnú košeľu, tiež sa nestihla teplejšie obliecť, a ryšavé vlasy jej svietili okolo hlavy ako medená koruna. Pleť mala ako alabaster a drobný noštek posiaty pehami. V zelených dúhovkách jej vynikali drobné žlté fliačky, ktoré vyzerali, akoby jej tam spadli hviezdy z nočnej oblohy a celé jej ich rozžiarili. Uvedomil som si, že keď myslím na svojho anjela strážneho, predstavujem si Betinku. „Poď,

pôjdeme sa zohriať,“ chytila ma za ruku a viedla späť do sirotinca. Silno som schmatol jej ruku a nechal som sa viesť. Napriek tomu, že aj Betinka vyzerala premrznutá, bola jej ruka teplá, suchá a vytvárala v mojich predstavách pocit bezpečia.

„Betinka, som rád, že ste boli v druhej časti,“ zamumlal som potichu.

Pustila mi ruku, objala ma okolo pliec a na temeno hlavy mi vtisla pusu. „Aj ja som rada, že si bol v druhej časti,“ povedala so stiahnutým hrdlom. „Vieš, že si môj miláčik.“

Nepovedal som jej, že som nebol v druhej časti. Nechcel som, aby sa na mňa pozrela ako strážnik, aby som v jej očiach videl prekvapenie a údiv, prečo som práve ja prežil, a tiež pocit obvinenia, že všetci ostatní tam zahynuli. A tiež som sa snažil nemyslieť na to, že všetkým deťom zo sirotinca hovorí „môj miláčik“. V tom momente som si chcel predstavovať, že som jej najobľúbenejší chovanec, že je naozaj rada, že som prežil práve ja. Potreboval som pocit, že som pre niekoho ten najdôležitejší. Bolo to tak dávno, čo som si myslel, že som jediný. Bolo to vtedy, keď som žil s rodičmi v našom skromnom byte v okrajovej štvrti a zažíval som pocit jedináčika. Zdalo sa mi, že to bolo tak veľmi dávno, že to vlastne nebol ani môj život.

„Poď, schováš sa ešte na chvíľku do postele, tam sa najlepšie zohreješ.“ Betinka ma zaviedla až do našej chlapčenskej spálne. Krídlo, kde sme mali spálňu, zostalo akoby zázrakom nepoškodené. Náprotivné krídlo bolo zničené. Vyzeralo, akoby prišiel obrovský obor a odhryzol si z neho ako z chleba.

Neprotestoval som, vliezol som pod tenkú prikrývku a snažil sa utíšiť triašku, ktorá mi lomcovala celým telom.

„Skús si ešte zdriemnuť.“ Betinka ma pobožkala na čelo

a tuhšie ma zabalila do prikrývky. „Môj malý Davidko,“ pridala pohladenie na líce.

Zavrel som oči a skúšal privolať spánok, no ten neprichádzal. A tak som len ležal pod prikrývkou a obzeral sa okolo seba po chlapčenskej spálni. Bolo tam asi štyridsať postelí, nahusto natlačených popri dvoch dlhých stenách miestnosti. Chlapci sa pomaly šuchtavými krokmi vracali späť do svojich postelí, celí vymrznutí, unavení a vystrašení. Betinka ich ešte s jednou vychovávateľkou, ktorá bola oblečená v prísnom habite rehoľnej sestry, ukladali bez ohľadu na vek do postelí, vediač, že dnes chce byť aj ten najväčší, najtvrdší a najdrzejší z chlapcov malým dieťaťom. Betinka ich jemne prikrývala, nežne sa im prihovárala a bozkávala ich na čelá a líca. Viac ako polovica postelí zostala prázdna. Videl som, ako Betinka bezradne postávala v strede izby a pozerala na dvere, hoci vedela, že cez ne už nikto nevojde.

„Betinka,“ zašepkal som tichučko.

Začula ma. Podišla k posteli.

„Betinka,“ zopakoval som a posunul som sa, tak aby si mohla ku mne prisadnúť. Zviezla sa na posteľ, akoby jej došli posledné sily. Nič nehovorila, len vedľa mňa mlčky sedela a na lícach sa jej zrkadlili tenučké pramienky slz. Nebolo treba nič hovoriť, vedel som, na čo myslí. Našiel som jej ruku a vložil som svoju do jej drobnej dlane. V tej chvíli som mal pocit, že naozaj patrí iba mne. Že sme dvaja smútiaci na pustom ostrove.

„Bol som tam,“ povedal som zrazu, asi na základe pocitu jedinečnej blízkosti.

Nechápavo na mňa pozrela.

„Bol som v tej časti, na ktorú spadla bomba.“

Zelené oči sa jej rozšírili. Nevedel som, či od prekvapenia, alebo hrôzy. „Ako... ako sa ti podarilo...“

Pokrčil som plecami. „Vyšiel som tesne predtým von.“

„Z krytu?“

Prikývol som.

„Len tak si vyšiel?“

Opäť som prikývol. A vnútro sa mi zachvelo. Zrazu som sa začal obávať, či som to mal pred Betinkou spomenúť. Či na mňa nebude pozeráť rovnakými odsudzujúcimi očami ako strážnik. Ako na zbabelca, ktorý utiekol, ktorý nechal svojich spolubojovníkov zomrieť a sám sa zachránil.

Skúmavo na mňa hľadela. „Povedz mi o tom, Davidko,“ vyzvala ma jemne.

Pozeral som jej do tváre, hľadal som v jej očiach odsúdenie či opovrhovanie. No uvidel som len záujem a nekonečnú nehu.

„Ja... Ja neviem. Niečo ma volalo von. Tu vnútri,“ ukázal som na hrud', „som cítil, že musím ísť preč, inak sa zadusím,“ povedal som ospravedlňujúco a rozplakal som sa.

Objala ma. „Davidko. Och, Davidko,“ šepkala mi do ucha. „Si požehnaný. Boh poslal anjela strážneho, lebo chcel, aby si s nami zostal. Si jedinečný chlapec, vždy som to vedela,“ odtiahla sa odo mňa a vážne mi pozrela do tváre.

Nevidel som tam ani náznak výsmechu. „Betinka,“ zašepkal som a ešte na chvíľu som si ponoril tvár do jej upokojujúcej vône. Pociť, že si niekto myslel, že som jedinečný, bol nádherný.

Pohľadkala ma po vlasoch a nežne ma od seba odtisla. „Musím ísť pozrieť aj ostatných chlapcov,“ povedala a ja som len súhlasne prikývol.

1. kapitola

Bratislava november 1941

1) Židia sú povinní nosiť židovské označenie. Podrobnosti o tvare označenia a o spôsobe jeho nosenia, ako aj všeobecné výnimky po dohode s rezortne príslušným ministrom, určí minister vnútra vyhláškou v Úradných novinách.

2) Iné označenia v súvislosti s menom (priezviskom) alebo firmou Žida (židovského združenia) môže určiť rezortne príslušný minister.

(Hlava II, § 8 nariadenia zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov, tzv. „Židovský kódex“)

„Mamíííí, mamíííí!“ vletel som priamo do kuchyne. Mama ma zastavila, silno mi stisla plecيا, až som cítil jej prsty hlboko v ramenách. Prísne na mňa pozrela a povedala: „David, zase si si neočistil topánky! Kto to bude donekonečna utierať?!“

„Mami...“ chcel som jej povedať niečo dôležité. Utekal som hore schodmi, ledva som lapał po dychu.

„Choď si vyčistiť topánky!“ rázne ma zahriakla.

„Ale...“ pokúsil som sa ešte raz.

„Ihned!“

Zamračil som sa, vzdychol som a vrátil som sa pred dvere. Dlho som si otieral topánky o rohožku. Mama bola čistotná a dôsledne udržiavala v našom byte poriadok. Mali sme skromný malý byt s niekoľkými kusmi ošumelého nábytku. Všetci traja sme spávali v jednej spálni. Moji rodičia spávali v manželskej posteli s matracmi plnenými slamou, ktoré boli také preležané, že na niektorých miestach človek prakticky ležal priamo na rošte, a boli cítiť plesňou, lebo slama mnohokrát navlhla, ale nestihla poriadne preschnúť. Občas som vídal, ako mama ťažko vstávala z postele a prvé kroky po spálni išla zhrbená ako starena. Ja som stále spával v detskej postielke, hoci som mal už šesť rokov, a cez drevené mreže som si musel vystrčiť nohy, ak som sa chcel vystrieť.

Druhá izba slúžila ako kuchyňa, jedáleň, no zároveň i obývačka a pracovňa. Mama tu varila a piekla, a hoci každým dňom boli pre nedostatok potravín jedlá stále jednoduchšie, predsa len mamina kuchyňa rozvoniavala domovom. Jedávali sme za obitým jedálenským stolom, na ktorý mama vždy, keď prišiel niekto na návštevu, prestrela jediný vyšívaný obrus, ktorý úzkostlivo udržiavala biely a čistý, hoci miestami bola látka z neustáleho drhnutia už taká riedka, že bolo len otázkou času, kedy sa na ňom objaví diera.

Mama neustále utierala podlahu, voskom leštila staré obité kusy nábytku i vychodené parkety, umývala okná a prala tých pár kusov oblečenia, ktoré sme mali. A jedna z mála výnimočných chvíľ, keď sa jej na tvári rozlial úsmev, bola vtedy, keď ju niektorá zo susediek, ktorá sa u nás zastavila, pochválila za poriadok.

„Mami?“ skúsil som opäť opatrne. Mal som už očistené topánky a poslušne som stál v strede kuchyne.

„Hm,“ odvetila mama. Stála pri sporáku a príliš ma nevnímala.

„Mami, mohla by si mi našíť na košeľu hviezdu?“

„Hm,“ odvetila neprítomne.

„Môžeš aj teraz?“ hneď som si začal vyzliekať košeľu.

Keď som jej ju podával, prekvapene na mňa pozrela. „Čo s ňou mám robiť?“ spýtala sa nechápavo. „Máš ju roztrhanú?“

Pokrútil som hlavou. „Nie, mami, pýtal som sa, či mi môžeš našíť takú istú hviezdu, akú máš ty?“

„Hviezdu?“ zhrozene na mňa pozrela. „Chceš hviezdu?“
Nadšene som prikývol.

„Ty však nemusíš nosiť hviezdu. Malé deti ako ty ju nemusia nosiť.“

„Lenže ja už nie som malé dieťa... A chlapci vonku sa mi smejú, že som,“ urazene som odvrkol.

„Prečo sa ti smejú?“

„Hovorila, že Dávidovu hviezdu nenosia len malé dečka, že je to ten... že je to náš... symbol, židovský symbol,“ spomenul som si na slovo, ktorým označili žltú Dávidovu hviezdu, ktorú mali pripnutú na hrudi. „Aj ja chcem byť správny žid!“ naliehal som. „A ešte sa aj volám David. Mal by som ju mať,“ pripomenul som jej ďalší dôležitý fakt. Väčší židovskí chlapci mi občas naznačili, že mám výnimočné meno. Nerozumel som prečo, no cítil som sa vtedy nesmierne dôležitý a vážený.

„Buď rád, že ju nemusíš nosiť!“ nahnevane odvrkla mama. „A obleč si tú košeľu,“ namrzene mi pichla prstom do holej hrude, čím mi dala najavo, že diskusia sa pre ňu skončila.

„Mama!“ protestoval som. „Prečo ju nemôžem mať aj ja? Chcem byť ako tí veľkí chlapci!“ naliehal som.

„Prestaň, David!“ okríkla ma mama a z tónu hlasu som počul, že je naozaj nahnevaná.

„Ale...“